

Pucharek z przedstawieniem mitologicznym z Gonio Apsaros w Gruzji

Od 2014 roku archeolodzy z Uniwersytetu Warszawskiego prowadzą archeologiczne badania wykopaliskowe na stanowisku Gonio Apsaros, leżącym na wschodnim wybrzeżu Morza Czarnego ok. 15 km na południe od współczesnego miasta Batumi, stolicy Adżarii. To tutaj, przy ujściu rzeki Czorch, w połowie I w. n.e. Rzymianie założyli obóz legionowy. Z początkowej fazy funkcjonowania twierdzy pochodzą ruiny prostokątnego w planie spichlerza (*horreum*), odkrytego przez polskich archeologów. W rowie fundamentowym zachodniego muru tej budowli znaleziono dwie hemidrachmy, wybite w Cesarei w Kapadocji za czasów panowania Nerona. Są one datowane na ok. 59 r. n.e., wskazując jednocześnie czas założenia obozu.

Wspomniany budynek ulegał późniejszym przebudowom, stając się częścią łaźni rzymskich, a następnie częścią budynku komendantury obozu (*praetorium*) (Karasiewicz-Szczypiorski, 2019)

Naczynia szklane z dekoracją reliefową

Wśród licznych znalezisk fragmentów naczyń szklanych zwracają uwagę przede wszystkim te z piękną dekoracją reliefową, datowane na 2. połowę I w. n.e. Są one wydmuchiwane w złożonych formach. W 2018 r. w rowie fundamentowym *horreum*, nieopodal wspomnianych monet, znaleziono prawie kompletne naczynie, nazywane „pucharkiem zwycięstwa”. Ten bogato zdobiony reliefem pucharek został wykonany ze szkła przezroczystego, jasnozielonego.

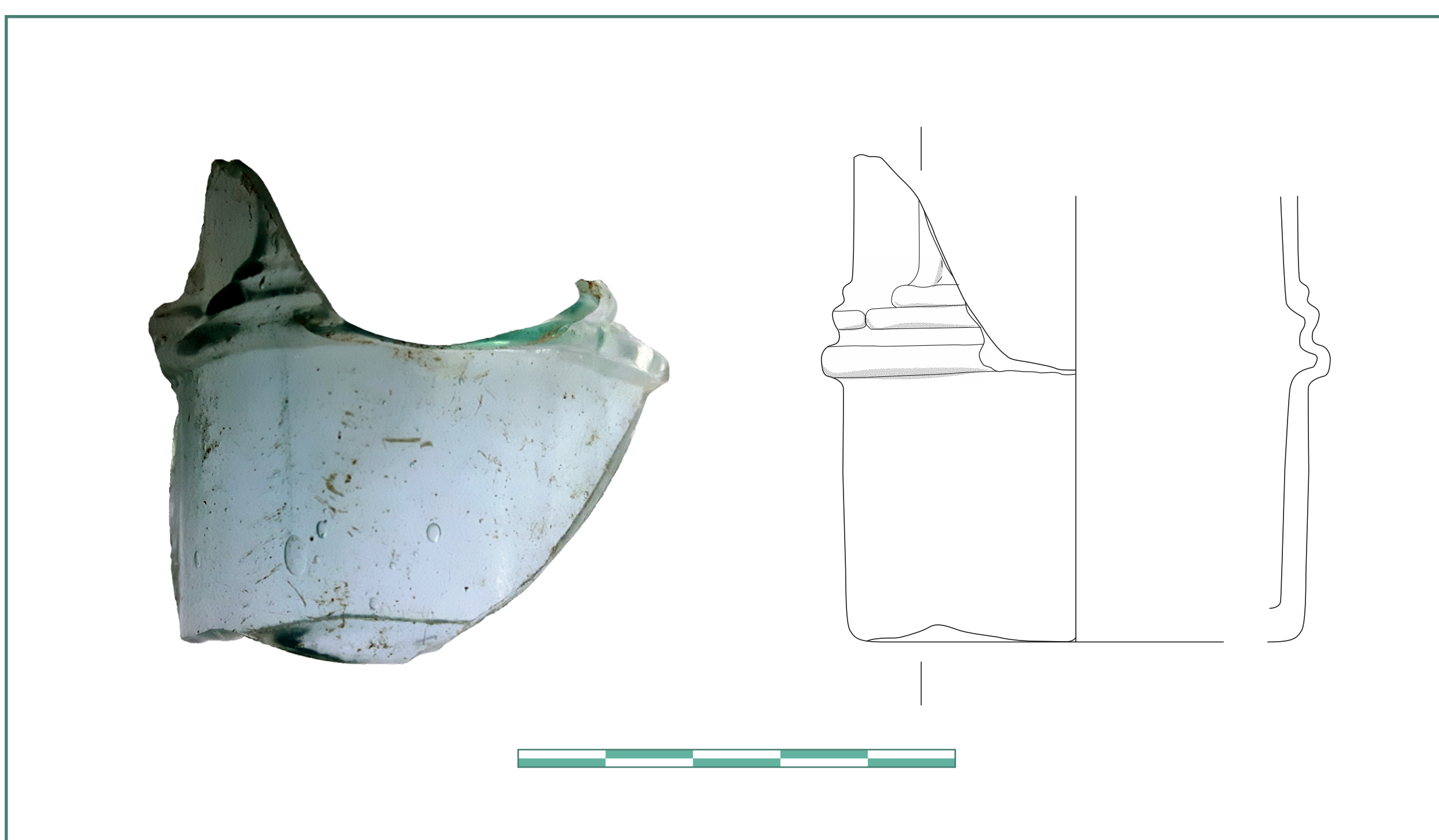
W kolejnym sezonie w zachodniej części odkrytych zabudowań znaleziono fragment na pozór prostego w formie naczynia. Po dokładnym odczyszczeniu zabytku okazało się, że jest on fragmentem pucharaka z przedstawieniem mitologicznym. Na fragmencie z Gonio, wykonanym ze szkła przezroczystego jasnozielonego, widzimy jedynie bazę oraz fragment trzonu kolumny z zaznaczonymi kanelurami. G.D. Weinberg identyfikuje takie kolumny jako jońskie. Po lewej stronie kolumny zachował się fragment krótkiego poziomego wałeczka, który wydaje się być podstawą postumentu, ustawionego pomiędzy kolumnami.

Dolna część pucharaka wysokości ok. 3 cm, zakończona od góry poziomym wałeczkiem, jest gładka i stanowi swego rodzaju cokół.

Ścianki pucharaków były ozdobione czterema kolumnami, pomiędzy którymi

Powyżej:
Zdjęcie wykopu z widocznymi zabudowaniami budynku komendantury obozu legionowego
fot. Agata Trzop-Szczypiorska

Rysunek i zdjęcie fragmentu tzw. „pucharaka z przedstawieniem mitologicznym”.
Z dekoracji reliefowej zachowała się baza kolumny i podstawa postumentu.
fot. i rys. Marcin Wagner

Pucharek z przedstawieniem mitologicznym z Galerii Sztuki Uniwersytetu w Yale, USA (Hobart and Edward Small Moore Memorial Collection, Bequest of Mrs. William H. Moore), nr 1955.6.49
<https://artgallery.yale.edu/collections/objects/52330>

w interkolumniach umieszczone są cztery stojące postacie. Na denku zaś widoczne są koncentryczne okręgi. Pionowy podział dekorowanej przestrzeni za pomocą kolumn oraz dekoracja na denku wskazują na użycie 5-częściowych form podczas produkcji tych naczyń. Na czterech z nich znajdował się negatyw przedstawienia reliefowego. Łączyły się one ze sobą w miejscu kolumn. Piątą część formy stanowił wzór denka naczynia.

Znane z kolekcji muzealnych, zachowane w całości, pucharaki z przedstawieniem mitologicznym mają wysokość od ok. 12 do 20 cm.

Jako pierwsza zainteresowała się tymi naczyniami G.D. Weinberg, która na podstawie ich dekoracji wydzieliła cztery grupy (Weinberg 1972). Jej prace kontynuowała i uzupełniła K.B. Wight (Wight 1994). Badaczki łączą te naczynia z warsztatami, znajdującymi się we wschodniej części basenu Morza Śródziemnego.

Pucharek z Gonio Apsaros

Wydaje się, że sposób przedstawienia fragmentu kolumny i jej identyfikacja z kolumną jońską oraz dosyć wysoka niedekorowana część przydenka pucharaka z Gonio Apsaros, wskazują jednoznacznie, aby zaliczyć ten zabytek do grupy II.

Weinberg ustaliła, że figury umieszczone w interkolumniach na pucharakach, przypisanych do grupy II, należy identyfikować z postaciami: Neptuna, trzymającego trójząb w lewej ręce i delfina w prawej oraz młodego Bachusa, nalewającego wino z *kantarosa* do paszczy siedzącej obok pantery. Dwie kolejne postacie są personifikacjami pór roku (Weinberg 1972:38). Szklany

fragment z Gonio, jak się wydaje, jest częścią naczynia podobnego do pucharaka przechowywanego w zbiorach Galerii Sztuki Uniwersytetu w Yale (Hayward 1962, Matheson 1980). Wysokość niedekorowanej części przydennej pozwala, bazując na wymiarach pucharaka z Uniwersytetu w Yale, określić całkowitą wysokość i średnicę wylewu naczynia z Gonio, które odpowiednio wynosiły: ok. 19 cm i 9,5 cm.

Widoczna pozioma wypukłość po lewej stronie bazy kolumny, sugeruje podobieństwo obu zabytków. Możemy ją interpretować jako fragment schodkowej podstawy jednego z postumentów, na których ustawione były wymienione wcześniej postacie.

Bibliografia:

- J. Hayward, Roman Mold-Blown Glass at Yale University, *Journal of Glass Studies* 4, 1962, pp. 55-57, nr 9
- R. Karasiewicz-Szczypiorski, Early fortification at the Apsaros fort (Gonio, Georgia). New discoveries, *Pro Georgia Journal of Kartvelological Studies* 29, 2019, pp. 63-76
- S.B. Matheson, *Ancient Glass in the Yale University Art Gallery*, New Haven, 1980, pp. 56-59, nr 137
- G.D. Weinberg, Mold-Blown Beakers with Mythological Scenes, *Journal of Glass Studies* 14, 1972, pp. 26-47
- K.B. Wight, Mythological Beakers: a Re-Examination, *Journal of Glass Studies* 36, 1994, pp. 24-55
- D. Whitehouse, *Roman Glass in the Corning Museum of Glass, Volume Two*, Corning, New York, 2001, pp. 54-59, nr 527-529